

УДК 336.148:352

Ольга КИРИЛЕНКО,
Олег ВАЦЛАВСЬКИЙ

БЮДЖЕТНИЙ КОНТРОЛЬ ПРИ ПЛАНУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Досліджено практику здійснення бюджетного контролю в процесі складання, розгляду і прийняття рішень про місцеві бюджети. Проведено аналіз динаміки прогнозних і затверджених показників доходів та видатків місцевих бюджетів України. Визначено основні проблеми планування доходів і видатків місцевих бюджетів. Обґрунтовано доцільність функціонування громадського контролю в процесі формування місцевих бюджетів. Виокремлено напрями удосконалення бюджетного контролю при складанні, розгляді та прийнятті рішень про місцеві бюджети.

Ключові слова: бюджетний контроль, громадський контроль, громадська експертиза, доходи та видатки місцевих бюджетів, органи місцевого самоврядування, бюджетні порушення, трансферти.

Ольга КИРИЛЕНКО, Олег ВАЦЛАВСКИЙ

Бюджетный контроль при планировании местных бюджетов

Исследовано практику осуществления бюджетного контроля в процессе составления, рассмотрения и принятия решений о местных бюджетах. Проведен анализ динамики прогнозных и утвержденных показателей доходов и расходов местных бюджетов Украины. Определены основные проблемы планирования доходов и расходов местных бюджетов. Обоснована целесообразность функционирования общественного контроля в процессе формирования местных бюджетов. Выделены направления совершенствования бюджетного контроля при составлении, рассмотрении и принятии решений о местных бюджетах.

Ключевые слова: бюджетный контроль, общественный контроль, общественная экспертиза, доходы и расходы местных бюджетов, органы местного самоуправления, бюджетные нарушения, трансферты.

Olha KYRYLENKO, Oleh VATSLAVSKYI

Budget control when planning local budgets

Introduction. *Most of the local budgets are subsidized, there are many shortcomings in planning the revenue and expenditure part of the budgets, a rather high level of violations when considering and taking decisions on local budgets, which, accordingly, does not carry out a number of socio-economic functions of local self-government bodies. Therefore, the key role in*

reducing all of the above-mentioned negative phenomena, which are currently present in the process of forming local budgets, is allocated to budget control.

Purpose. *The purpose of the article is to analyze the current state of budget control in drafting, reviewing and making decisions about local budgets in order to identify the most significant problems and outline ways of their solution taking into account the realities of the modern economy.*

Results. *To date, there are many shortcomings in the planning of the revenue and expenditure part of the budgets, as well as a rather high level of violations when considering and making decisions about local budgets, due to which the number of socioeconomic functions of local self-government bodies is not carried out accordingly. In 2017, at the time of the inspection, the facts of conducting operations with allocation of budget funds for the total amount of UAH 99.4 million were detected in violation of the legislation, which is UAH 20.9 million. more than in the previous year, incl. Violation of funds from the state budget – 58.6 million UAH, with funds from local budgets – more than 40.8 million UAH. A key role in reducing all of the above-mentioned negative phenomena, which are currently present in the process of formation of local budgets, is allocated to budget control.*

Conclusions. *The conducted research of the practice of budget control in drafting, reviewing and taking decisions on local budgets made it possible to formulate the following conclusions and proposals: it is necessary to form a single mechanism for calculating the planned and forecast indicators of revenues of local budgets; it is necessary to increase the level of openness and transparency in the process of drafting local budgets; it is worth improving the legislative framework that would oblige local authorities to involve public representatives in the process of preparing and adopting decisions on local budgets.*

Keywords: *budget control, public control, public examination, revenues and expenditures of local budgets, local self-government bodies, budget violations, transfers.*

JEL Classification: G20, G28.

Постановка проблеми. Бюджетний контроль в процесі формування місцевих бюджетів має важливе значення у забезпеченні ефективного функціонування органів місцевого самоврядування. Справа в тому, що на сьогодні існує чимало недоліків під час планування дохідної та видаткової частини бюджетів, а також доволі високий рівень порушень при розгляді і прийнятті рішень про місцеві бюджети, через що відповідним чином не здійснюються низка соціально-економічних функцій органів місцевого самоврядування. Тому ключову роль у подоланні зазначених негативних явищ відводиться бюджетному контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам

здійснення бюджетного контролю присвятили праці такі вітчизняні вчені, як: М. Гуцаловська [1], В. Дем'янишин [2], Л. Дікань [3], І. Микитюк [4], В. Опарін [5], В. Федосов [5], О. Шевчук [6]. Проте багато питань, що стосуються дослідження практичних аспектів функціонування бюджетного контролю при складанні, розгляді та прийнятті рішень про місцеві бюджети, залишаються недостатньо вивченими.

Метою статті є аналіз сучасного стану здійснення бюджетного контролю при складанні, розгляді та прийнятті рішень про місцеві бюджети задля визначення найбільш значущих проблем та окреслення шляхів їх вирішення з урахуванням реалій сучасної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бюджетний контроль спрямований на забезпечення доцільності, законності, достовірності, раціональності й ефективності дій учасників бюджетного процесу та присутній на усіх його стадіях. Бюджетний кодекс України визначає чотири стадії бюджетного процесу, стосовно місцевих бюджетів – це: складання проектів місцевих бюджетів; розгляд та прийняття рішень про місцеві бюджети; виконання місцевих бюджетів; підготовка та розгляд звіту про виконання місцевих бюджетів.

Розглянемо детальніше здійснення бюджетного контролю на першій стадії бюджетного процесу, оскільки від його результативності залежить якість проектів місцевих бюджетів, формування їх з планами соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, а отже, краще задоволення потреб місцевого населення. Бюджетний контроль на цій стадії покликаний забезпечувати правильну оцінку реальної ситуації у відповідному місцевому бюджеті (підсумки його виконання за попередні роки) і тим самим створювати підґрунтя для складання науково обґрунтованого і реального проекту місцевого бюджету. При цьому бюджетний контроль стає одним із основних інструментів для розробки ефективної бюджетної політики та прийняття рішень, котрі забезпечують результативне функціонування усіх учасників бюджетного процесу на рівні місцевого самоврядування.

Провідним органом виконавчої влади, з якого починається бюджетний контроль при складанні проектів місцевих бюджетів, є Міністерство фінансів України (МФУ), яке встановлює граничний обсяг бюджетних асигнувань для місцевих рад. Місцеві фінансові органи в процесі складання проектів місцевих бюджетів мають надавати Міністерству фінансів України необхідну інформацію для ефективного проведення

розрахунків обсягів міжбюджетних трансфертів та інших бюджетних показників [7].

Місцеві фінансові органи працюють у тісній взаємодії з Міністерством фінансів України в процесі складання проектів місцевих бюджетів. Також варто зазначити, що Мінфін виконує функцію державного контролю на цій стадії бюджетного процесу, встановлюючи граничні обсяги бюджетних асигнувань та перевіряючи надану йому відповідну інформацію від місцевих фінансових органів.

Місцеві фінансові органи, у свою чергу, при складанні проектів місцевих бюджетів здійснюють аналіз та контроль бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, щодо його відповідності меті та встановленим пріоритетам, а також вимогам раціонального й ефективного використання бюджетних коштів.

Зміст завдань і повноважень, покладених на місцеві фінансові органи, дає можливість зазначити, що вони займають центральне місце у процесі бюджетного контролю на першій стадії бюджетного процесу на рівні місцевих бюджетів. Головним завданням місцевих фінансових органів є забезпечення бюджетної дисципліни при складанні проектів місцевих бюджетів, а також додержання вимог щодо прозорості та гласності дій учасників бюджетного процесу, формування стратегічних цілей бюджетної політики та пріоритетних напрямів економічного розвитку територій на багаторічну перспективу при плануванні видаткової частини місцевих бюджетів.

Варто звернути увагу на розрахунок прогнозних показників доходів місцевих бюджетів, які доводить Міністерство фінансів України, та аналогічний розрахунок даних показників, який проводять місцеві фінансові органи. У табл. 1 наведено розрахункові показники щодо надходжень до місцевих бюджетів України у 2010–2017 рр.

**Динаміка доходів місцевих бюджетів України
(без урахування міжбюджетних трансфертів) у 2010–2017 рр. (млн грн)***

Роки	Розрахункові показники МФУ	Затверджено місцевими радами	Фактичні дані звітнього року	Виконання розрахункових показників МФУ, %	Виконання планів, затверджених місцевими радами, %
2010	74431,7	83525,4	80515,8	108,2	96,4
2011	81043,7	85422,6	86456,6	106,7	101,2
2012	92566,3	97405,8	100813,8	108,9	103,5
2013	103141,4	112483,5	105171,1	102,0	93,5
2014	109284,8	111224,9	101087,6	92,5	90,9
2015	108458,3	98434,7	120461,7	111,1	122,4
2016	140334,4	146138,5	170645,4	121,6	126,8
2017	172642,1	176546,3	192346,0	111,4	108,9

*Розраховано на основі: [8, с. 22; 9, с. 23–28; 10, с. 24–25; 11, с. 26–27; 12, с. 25–26; 13, с. 24].

Згідно з наведеними даними, у період з 2010 р. по 2013 р. доходи місцевих бюджетів зросли на 24655,3 млн грн, і у 2013 р. становили 105171,1 млн грн. Проте вже у 2014 р. скоротилися на 4083,5 млн грн. Завдяки розпочатій реформі місцевого самоврядування у 2015 р. фактичні надходження до місцевих бюджетів почали збільшуватися і на кінець року становили 120461,7 млн грн. Позитивних результатів було досягнуто у 2016 р., адже доходи місцевих бюджетів зросли на 50183,7 млн грн, порівняно з попереднім роком. У 2017 р. доходи місцевих бюджетів становили 192346,0 млн грн. Отже, загалом обсяги доходів місцевих бюджетів із року в рік зростають, що є позитивною тенденцією.

Простежимо, яким чином здійснюється бюджетний контроль при формуванні доходів місцевих бюджетів. Проведемо аналіз розрахункових показників доходів місцевих бюджетів, обчислених МФУ та місцевими фінансовими органами. Так, у 2010 р. за розрахунками Міністерства фінансів надходження до місцевих бюджетів мали становити 74431,7 млн грн, а за розрахунками місцевих фінансових органів цей по-

казник був визначений у 83525,4 млн грн, розбіжність між показниками становила – 9093,7 млн грн. Аналогічна розбіжність також спостерігалася і в 2011–2013 рр. й становила 4378,9 млн грн, 4839,5 млн грн та 9342,1 млн грн. Найменша сума відхилень між цими розрахунковими показниками була у 2014 р., а саме – 1940,1 млн грн. Проте негативна тенденція щодо розбіжності вищезгаданих показників надходжень місцевих бюджетів продовжилася і наступними роками, у 2016 р. вона становила 5804,1 млн грн, у 2017 р. ця розбіжність зменшилась до 3904,2 млн грн.

Отже, на першій стадії бюджетного процесу при плануванні надходжень до місцевих бюджетів неможливо ефективно здійснювати бюджетний контроль внаслідок наявних розбіжностей між розрахунковими показниками Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів. Основною причиною таких розбіжностей є відсутність єдиної бази даних щодо надходжень до місцевих бюджетів, застосування різних методологічних підходів до розрахунку показників та відсутність чіткої взаємодії між міністерством і місцевими фінансовими

органами в частині формування проектів місцевих бюджетів. Ще однією причиною розбіжностей у розрахунках, які здійснюють ці органи, є відсутність відповідальності за внесення непідтверджених даних кожним учасником бюджетного процесу. Варто зазначити, що сукупність усіх вищезазначених факторів унеможлиблює побудову єдиної системи розрахунків прогнозних показників доходів місцевих бюджетів та знижує ефективність бюджетного контролю на рівні місцевого самоврядування.

Проаналізуємо динаміку видатків місцевих бюджетів України (табл. 2). Так, у 2010 р. видатки місцевих бюджетів становили 80515,5 млн грн, а вже у 2011 р. вони зросли майже вдвічі і на кінець року їх обсяг досяг 178070,5 млн грн. У 2012–2014 рр. видатки збільшились лише на 2263,9 млн грн, проте у 2015–2016 рр. відбулося значне зростання видатків – з 276925,2 млн грн до 346241,6 млн грн. Таке зростання видатків відбулося внаслідок розпочатої реформи місцевого самоврядування та бюджетної децентралізації.

Як і стосовно доходів, спостерігаються розбіжності в обсягах видатків місцевих бюджетів за розрахунковими показниками, об-

численими МФУ та місцевими фінансовими органами. Так, у 2010 р. за розрахунками Мінфіну видатки місцевих бюджетів мали становити 74431,7 млн грн, а за розрахунками місцевих фінансових органів цей показник був визначений на рівні 83525,4 млн грн, т.б. розбіжність – 9092,7 млн грн. Наступними роками розбіжності розрахованих показників видатків місцевих бюджетів стабільно наростали, і у 2017 р. досягли 39361,1 млн грн.

На рис. 1 показано динаміку планових показників видатків місцевих бюджетів України за розрахунками Мінфіну та місцевих фінансових органів у відсотках до фактично здійснених видатків, які прийнято за 100 відсотків.

З рис. 1 бачимо, що протягом чотирьох із досліджуваних п'яти років спостерігалось перевищення розрахованих Міністерством фінансів показників видатків місцевих бюджетів, порівняно з фактично здійсненими (від 101% у 2016 р. до 109% у 2013 р.); лише у 2014 р. такі розрахункові показники становили 95% від фактичних видатків за цей рік. При цьому розрахункові показники видатків, визначені місцевими фінансовими органами в усі роки були меншими за фактичні (від 84% у 2014 р. до 95% у 2017 р.).

Таблиця 2

Динаміка видатків місцевих бюджетів України (без урахування коштів, що передаються до державного бюджету) у 2010 – 2017 рр. (млн грн)*

Роки	Розрахункові показники МФУ	Затверджено місцевими радами	Фактичні дані звітного року	Виконання розрахункових показників МФУ, %	Виконання планів, затверджених місцевими радами, %
2010	74431,7	83525,4	80515,5	108,2	96,4
2011	163532,8	186613,2	178070,5	108,9	95,4
2012	193702,7	234508,9	221232,8	114,2	94,3
2013	198376,6	231420,3	218236,1	109,1	94,0
2014	234905,9	264853,4	223496,7	95,1	84,4
2015	269277,0	294447,4	276925,2	106,4	94,0
2016	341689,2	371 710,3	346241,6	101,3	93,1
2017	473406,2	512767,3	490119,1	103,4	95,4

*Розраховано на основі: [8, с. 22; 9, с. 23–28; 10, с. 24–25; 11, с. 26–27; 12, с. 25–26; 13, с. 24].

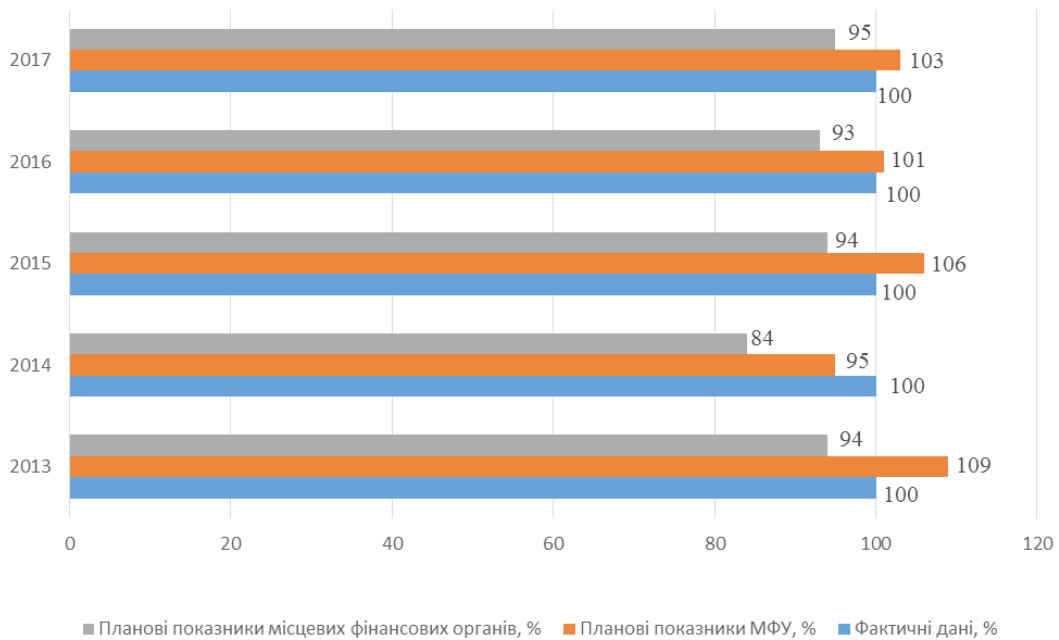

Рис. 1. Динаміка прогнозних і затверджених показників видатків місцевих бюджетів України у 2013–2017 рр.*

* Розраховано на основі даних Міністерства фінансів України.

Проведений аналіз засвідчив, що на першій стадії бюджетного процесу при плануванні видатків місцевих бюджетів бюджетний контроль також ускладнений внаслідок розбіжностей у розрахованих МФУ та місцевими фінансовими органами обсягах видатків, відсутності відкритого та прозорого механізму їх визначення і належного контролю за ним процесом.

Другою стадією бюджетного процесу на місцевому рівні є: розгляд проекту та затвердження рішення про місцевий бюджет. На цій стадії здійснюється бюджетний контроль за дотриманням законодавства, який ґрунтується на правових засадах та має забезпечити дотримання бюджетної дисципліни.

Незважаючи на проголошений курс на децентралізацію, органи місцевого самоврядування все ще залишаються залежними від обсягів міжбюджетних трансфертів, що надаються з державного бюджету

України. Надання трансфертів пов'язано з чинним порядком делегування державних повноважень органам місцевого самоврядування та необхідністю їх фінансового забезпечення. Тому при затвердженні місцевих бюджетів місцеві ради мають враховувати обсяги наданих трансфертів й інші положення, необхідні для їх формування, що затверджуються Верховною Радою України при прийнятті проекту закону про державний бюджет України у другому читанні. У двотижневий строк з дня офіційного опублікування зазначеного закону місцеві ради приводять обсяги міжбюджетних трансфертів у відповідність із законом.

Із вищенаведеного випливає, що на стадії розгляду та затвердження рішень про місцеві бюджети органи місцевого самоврядування мають забезпечити точне формування обсягів міжбюджетних трансфертів. Тому на цій стадії бюджетного процесу на місцеві

ради покладено завдання здійснювати бюджетний контроль щодо правильності обчислення міжбюджетних трансфертів.

Проаналізуємо формування і використання міжбюджетних трансфертів, наданих місцевим бюджетам з державного бюджету України, за 2010–2017 рр. (табл. 3).

Дані табл. 3 свідчать про стабільне зростання як планових, так і фактично одержаних обсягів міжбюджетних трансфертів з 77766,2 млн грн у 2010 р. до 273789,6 млн грн у 2017 р. Спостерігається також і збільшення їхньої питомої ваги у доходах місцевих бюджетів з 49,1% у 2010 р. до 54,4% у 2017 р. Незважаючи на розпочату у 2015 р. реформу місцевого самоврядування, завданням якої визначено зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів, обсяги міжбюджетних трансфертів продовжували зростати і аступними роками. Порівнюючи заплановані та фактичні показники міжбюджетних трансфертів, варто зазначити, що жодного року не було повною мірою виконано заплановані показники. Так, з 2010 р. по 2014 р. недовиконання коливалось від 1,7% до 5,1%, у 2015 р. недовиконання плану склало 1,4%. Проте у 2016–2017 рр.

відбулося майже повне виконання плану в результаті запровадження нової моделі міжбюджетних відносин, згідно зі змінами до Бюджетного кодексу України, внесеними Законом від 28 грудня 2014 р. № 79-VIII.

Основною відмінністю системи вирівнювання було скасування дотацій вирівнювання і запровадження базової та реверсної дотацій, а також низки цільових субвенцій: освітньої – на підготовку робітничих кадрів, медичної – на забезпечення медичних заходів окремих державних програм. Цими змінами впроваджено механізм, за якого держава шляхом надання цільових субвенцій повністю бере на себе відповідальність щодо фінансового забезпечення поточних видатків установ медичної та освітньої сфери, що належать до повноважень органів місцевого самоврядування і становлять значний обсяг у їх видатках.

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) здійснює бюджетний контроль на рівні місцевого самоврядування стосовно достовірності та правильності визначення потреб у бюджетних коштах та їх ефективним використанням. У процесі реалізації бюджетного контролю на рівні місцевого самовряду-

Таблиця 3

Динаміка міжбюджетних трансфертів з державного бюджету України місцевим бюджетам у 2010 – 2017 рр.*

Роки	Планові показники, млн грн	Фактичні показники, млн грн	Виконання плану, %	Частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів, %
2010	81324,9	77766,2	95,6	49,1
2011	96516,3	94875,0	98,3	52,3
2012	128425,3	124459,6	96,9	55,2
2013	121965,6	115848,3	95,0	52,4
2014	137588,4	130600,7	94,9	56,4
2015	176403,8	173980,0	98,6	59,1
2016	196 743,3	195 395,3	99,3	53,2
2017	279224,1	273789,6	98,1	54,4

*Розраховано на основі: [8, с. 22; 9, с. 23–28; 10, с. 24–25; 11, с. 26–27; 12, с. 25–26; 13, с. 24].

вання ДАСУ встановлює факти завищення потреб, здійснення фінансування без затверджених кошторисів, проведення за рахунок бюджетних коштів видатків, які Бюджетним кодексом та законом про державний бюджет віднесено до бюджетів іншого рівня тощо.

Протягом 2016–2017 рр. ДАСУ під час проведення контрольних заходів було встановлено факти порушення законодавства з проведенням операцій щодо спрямування бюджетних коштів на суму понад 78,5 млн грн у 2016 р., з якої порушення з коштами державного бюджету становили 48,4 млн грн, з коштами місцевих бюджетів – понад 30,1 млн грн (рис. 2).

У 2017 р. під час інспектування було встановлено факти проведення з порушенням за-

конодавства операцій стосовно надання бюджетних коштів на загальну суму 99,4 млн грн, що на 20,9 млн грн більше, ніж попереднього року, в т. ч. порушення з коштами державного бюджету становили 58,6 млн грн, з коштами місцевих бюджетів – понад 40,8 млн грн. Виявлені порушення законодавства свідчать про зайве надання дотацій з бюджетів через завищення їх розрахунків.

Узагальнюючи практику бюджетного контролю при формуванні місцевих бюджетів, варто зазначити низку проблем, наявність яких гальмує розпочатий процес реформування місцевого самоврядування:

1) недосконалий розрахунковий механізм планування та прогнозування доходів і видатків місцевих бюджетів;

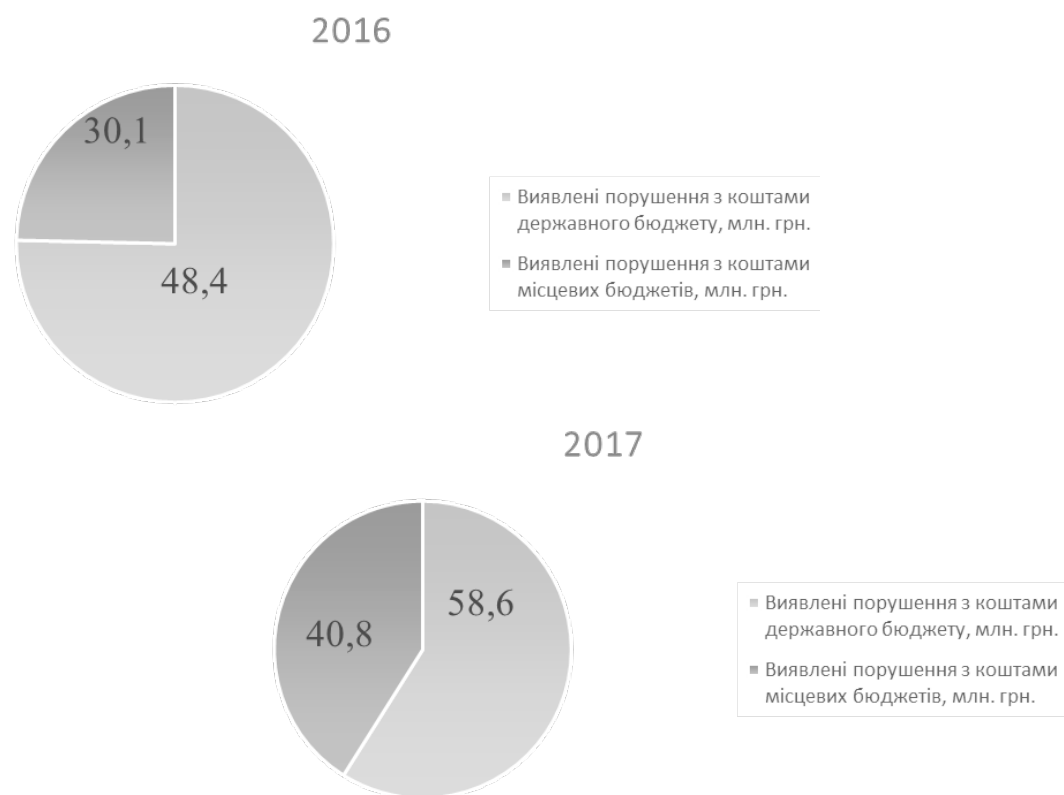

Рис. 2. Динаміка виявлених порушень у спрямуванні бюджетних коштів у 2016–2017 рр.*

* Побудовано на основі даних Державної аудиторської служби України.

2) внесення непідтвердженої інформації в процесі формування місцевих бюджетів і відсутність належної відповідальності за такі дії;

3) зайве скерування дотацій з бюджетів через завищені розрахунки у місцевих бюджетах.

Проведений аналіз практики здійснення бюджетного контролю при складанні, розгляді та прийнятті рішень про місцеві бюджети показав, що на цих стадіях бюджетного процесу практично не діє громадський контроль, який мають здійснювати громадськість, депутати рад, представники незалежних засобів масової інформації, профспілки, громадські організації, політичні партії і рухи з метою забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень у сфері формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Саме цей вид бюджетного контролю потребує всемірного розвитку в процесі реформування місцевого самоврядування в Україні.

Як відомо, громадський контроль є однією з найбільш важливих форм реалізації демократії, способом залучення населення до управління суспільними справами на рівні місцевого самоврядування. Громадський контроль може здійснюватися у таких формах: громадські слухання, звернення громадян, громадські ради та громадські експертизи [14; 15].

Наведемо приклад проведення аналізу дотримання демократичних процедур у бюджетному процесі на прикладі Тернопільської обласної ради (табл. 4).

Протягом 2013–2017 рр. при формуванні проекту обласного бюджету Тернопільської області не відбувалося жодного публічного його обговорення. У 2013–2014 рр. формування обласного бюджету здійснювалося без проведення громадських слухань перед поданням до місцевої ради проекту бюджету та без публічного звітування про використання коштів бюджету. Проте, починаючи з 2014 р., розпочався публічний розгляд проекту обласного бюджету відповідними постійними комісіями місцевої ради. Натомість проведення громадських слухань відбулося лише щодо проекту бюджету у 2015, 2016 та 2017 рр. Водночас немає інформації про проведення публічних обговорень процесу формування та використання бюджетних коштів за досліджуваний період. За ініціативою громадських організацій з 2015 р. було запроваджено практику публічного звітування розпорядників коштів обласного бюджету про результати використання коштів [16].

Отже, громадський контроль за рухом бюджетних коштів на рівні місцевого самоврядування Тернопільської області, як і в більшості адміністративно-територіаль-

Таблиця 4

Стан проведення публічних слухань в Тернопільській обласній раді у 2013–2017 рр.*

Роки	Публічне обговорення процесу формування та використання бюджетних коштів	Публічний розгляд проекту бюджету відповідними постійними комісіями місцевої ради	Проведення громадських слухань перед поданням до місцевої ради проекту бюджету	Публічне звітування про результати використання коштів бюджету
2013	не відбувалося	не відбувалося	не відбувалося	не відбувалося
2014	не відбувалося	відбулося	не відбувалося	не відбувалося
2015	не відбувалося	відбулося	відбулося	відбулося
2016	не відбувалося	відбулося	не відбувалося	відбулося
2017	не відбувалося	відбулося	не відбувалося	відбулося

* Складено на основі даних Тернопільської обласної ради.

них одиниць України, перебуває лише на початковій стадії свого формування, проводиться загалом нефахово і несистематично внаслідок недостатньої відкритості та прозорості бюджетного процесу, відсутності методологічних матеріалів щодо здійснення контрольних заходів, розвинутих інструментів його проведення. Але головним, на нашу думку, чинником, який гальмує розвиток громадського контролю на місцевому рівні, є нерозвинутість інститутів громадянського суспільства, відсутність усвідомлення у членів територіальних громад необхідності та результативності контролю за формуванням і використанням коштів місцевих бюджетів як реального шляху для більш повного врахування та кращого задоволення потреб населення.

Висновки. Проведене дослідження практики здійснення бюджетного контролю при складанні, розгляді та прийнятті рішень про місцеві бюджети України дало змогу сформулювати такі висновки та пропозиції.

1. Чинна практика планування місцевих бюджетів характеризується наявністю різних підходів до визначення обсягів їх доходів і видатків, внаслідок чого виникають розбіжності між прогнозними показниками Міністерства фінансів України і місцевих фінансових органів. З метою уникнення відхилень необхідно сформувати єдиний механізм розрахунку планових показників доходів і видатків місцевих бюджетів.

2. Недостатня відкритість і прозорість процесів складання проектів місцевих бюджетів, їх розгляду та прийняття рішень про місцеві бюджети створює певні бар'єри для учасників бюджетного процесу щодо здійснення належного контролю за формуванням коштів місцевих бюджетів, ускладнює формування громадського контролю на рівні місцевого самоврядування.

3. Відсутність усвідомлення у громадян, добровільних громадських об'єднань

відповідальності за стан справ на власній території не спонукає найбільш активних та небайдужих членів співтовариства добровільно брати участь у здійсненні громадського нагляду та контролю за процесом формування та використання місцевих бюджетів. Тому доцільним видається законодавче закріплення обов'язковості залучення органами місцевої влади представників громадськості, засобів масової інформації до бюджетного процесу.

Вирішення зазначених проблем сприятиме формуванню ефективного бюджетного контролю при плануванні, розгляді та прийнятті рішень про місцеві бюджети.

Список використаних джерел

1. Гупаловська М. Б. *Бюджетний контроль в умовах ринкової економіки України* : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08. / М. Б. Гупаловська. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 210 с.
2. Дем'янишин В.Г. *Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України* : монографія / В.Г. Дем'янишин. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496 с.
3. Дікань Л.В. *Контроль у бюджетних установах: теорія та практика* : монографія / Л.В. Дікань. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 332 с.
4. Микитюк І.С. *Напрями підвищення ефективності державного фінансового контролю* / І.С. Микитюк // *Економічний вісник університету*. – 2013. – Вип. 20/2. – С. 189–192.
5. *Бюджетний менеджмент* : навч. посіб. / В.М. Федосов, В.М. Опарін, Л.Д. Сафонова. – К. : КНЕУ, 2004. – 864 с.
6. Шевчук О.А. *Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні* : монографія / О.А. Шевчук. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. – 378 с.
7. *Бюджетний кодекс України: за станом на 08 липня 2010 р. № 2456-VI, зі змінами та доповненнями* [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 01.11.2017).

8. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2011 рік / І.Ф. Щербина, В.В. Зубенко, І.В. Самчинська та ін. – К. : ІБСЕД, 2012. – 96 с.

9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2012 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін. – К. : ІБСЕД, 2013. – 73 с.

10. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін. – К. : ІБСЕД, 2014. – 80 с.

11. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін. – К. : ІБСЕД, 2015. – 84 с.

12. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін. – К. : ІБСЕД, 2016. – 86 с.

13. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін. – К. : ІБСЕД, 2017. – 92 с.

14. Постанова КМУ “Про затвердження порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF>.

15. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

16. Аналітична записка за результатами публічного звітування головних розпорядників коштів обласного бюджету Тернопільської області за підсумками 2016 року / В. Горин, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Тарас та ін. ; за ред. Б. Малиняка, В. Тараса. – Тернопіль : ФОП Осада Ю.В., 2017. – 32 с.

References

1. Hupalovska, M.B. (2012). *Biudzhetni kontrol v umovakh rynkovoï ekonomiky Ukrainy* [Budgetary control in the conditions of the market econ-

omy of Ukraine]. (Thesis 08.00.05). Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

2. Demianyshyn, V.H. (2008). *Teoretychna kontseptualizatsiia i praktychna realizatsiia biudzhetnoi doktryny Ukrainy* [Theoretical conceptualization and practical implementation of the budget doctrine of Ukraine]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

3. Dikan, L.V. (2016). *Kontrol u biudzhetnykh ustanovakh: teoriia ta praktyka* [Control at budget institutions: theory and practice]. Kharkiv: KhNEU [in Ukrainian].

4. Mykytiuk, I.S. (2013). *Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti derzhavnogo finansovoho kontroliu* [Areas of increasing the efficiency of public financial control]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 20/2, 189–192 [in Ukrainian].

5. Fedosov, V.M., Oparin, V.M. & Safonova, L.D. (2004). *Biudzhetni menedzhment* [Budget management]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

6. Shevchuk, O.A. (2016). *Systema derzhavnogo finansovoho kontroliu: formuvannia ta rozvytok v Ukraini* [The system of state financial control: formation and development in Ukraine]. Irpin: University of DFS of Ukraine [in Ukrainian].

7. *Biudzhetni kodeks Ukrainy* [Budget Code of Ukraine]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

8. Shcherbyna, I.F., Zubenko, V.V. & Samchynska, I.V. (2012). *Biudzhetni monitorynh: analiz vykonannia biudzhetu za 2011 rik* [Budget monitoring: an analysis of budget execution for 2011]. Kyiv: IBSE [in Ukrainian].

9. Zubenko, V.V., Samchynska, I.V. & Rudyk, A.Yu (2013). *Biudzhetni monitorynh: analiz vykonannia biudzhetu za 2012 rik* [Budget monitoring: an analysis of budget execution for 2012]. Kyiv: IBSE [in Ukrainian].

10. Zubenko, V.V., Samchynska, I.V. & Rudyk A.Yu (2014). *Biudzhetni monitorynh: analiz vykonannia biudzhetu za 2013 rik* [Budget monitoring: an analysis of budget execution for 2013]. Kyiv: IBSE [in Ukrainian].

11. Zbenko, V.V., Samchynska, I.V. & Rudyk A.Yu (2015). *Biudzhetni monitorinh: analiz vykonannia biudzhetu za 2014 rik [Budget monitoring: an analysis of budget execution for 2014]*. Kyiv: IBSER [in Ukrainian].

12. Zbenko, V.V., Samchynska, I.V. & Rudyk A. Yu (2016). *Biudzhetni monitorinh: analiz vykonannia biudzhetu za 2015 rik [Budget monitoring: an analysis of budget execution for 2015]*. Kyiv: IBSER [in Ukrainian].

13. Zbenko, V.V., Samchynska, I.V. & Rudyk A.Yu (2017). *Biudzhetni monitorinh: analiz vykonannia biudzhetu za 2016 rik [Budget monitoring: an analysis of budget execution for 2016]*. Kyiv: IBSER [in Ukrainian].

14. Postanova KМУ "Pro zatverdzhennia poriadku spryannia provedenniu hromadskoi ekspertyzy diialnosti orhaniv vykonavchoi vlady" [On Ap-

proval of the Procedure for Facilitating the Public Examination of Activities of Executive Bodies CMU Resolution]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF> [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy "Pro mistseve samovriadvannia v Ukraini" [On Local Self-Government in Ukraine the Law of Ukraine]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

16. Goryn, V.P., Malynyak, B.S., Pysmennyj, V.V., Taras, V.I. (2017). *Analitychna zapyska za rezultatamy publichnogo zvituvannya golovnyh rozporiadnykiv koshtiv oblasnogo biudzhetu Ternopilskoj oblasti za pidsumkamy 2016 roku [Analytical note on the results of public reporting of the main spending units of the regional budget of Ternopil region in 2016]*. Ternopil: FOP Osadzha Yu.V. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.08.2018.